

GİRİŞİMCİ KADERİNİ YENER Mİ: GİRİŞİMCİ EĞİLİME KADERCİLİĞİN ETKİSİ*

Doç Dr. Kamil ORHAN
Pamukkale Üniversitesi, (kamilorhan@hotmail.com)

ÖZET

Ulusların zenginleşmesi ve bu zenginliğin refaha dönüşerek bütün ulusa yayılabilmesi, başını ekonominin çektiği sosyal bilimler topluluğunun, önemli gündem maddelerinden birisidir. Konunun akademik, felsefi öncülerinin işaret ettiği doğrultuda politika yapıcılarda iktisadi politik uygulamaları hayata geçirmeye çalışmaktadır. Girişimcilik de bu anlamda Cantillon, Say, Schumpeter, von Thiinen, Menger, Misses, Hayek tarafından, zaman içerisinde alanyazında etkin bir şekilde savunulmuştur. Başlangıçta girişimciliğin etkili olup olmayacağına dayanan tartışma ve araştırmalar, 21.yüzyılda yerini girişimci kişiler üzerinde odaklanan tartışmalara terk etmiştir. Artık “Girişimcilik bir toplum ve ekonomi için önemli midir?” sorusu tartışılmamaktadır. Bunun yerine girişimciliğin nasıl desteklenebileceği ve geliştirilebileceği araştırılmaktadır. Türkiye açısından girişimcilik eğitimleri alınmasına rağmen istenen seviyelerde girişimin açığa çıkması da ayrı bir çalışma konusudur. Çalışmamızda, kadercilik olgusunun girişimciliğe etkisi araştırılmıştır. Orhan tarafından geliştirilen Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği (2017b) ve türkçeleştirilen (2017a) Girişimcilik Potansiyeli Belirleme Ölçeği (Santos, Caetano ve Curral, 2014) kullanılmıştır. 1349 kişiden veri toplanmıştır. Veriler istatistiksel paket programlar aracılığı ile analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, olumlu rol modelin varlığı üst düzeyde bir girişimci potansiyele sahip olma olasılığını 4 kat, bir girişim fikrine sahip olmak 2 kat arttırırken; kaderci eğilim yarıya düşürmektedir.

DOES ENTREPRENEUR DEFEAT HIS FATE: EFFECTIVENESS OF FATALISM ON THE ENTREPRENEURSHIP

ABSTRACT

The enrichment of nations and the proliferation of this wealth to spread to the whole nation is one of the important agenda items of the social science community that the head of the economy attracted. In the direction of the academic, philosophical pioneers of the issue, policy makers are trying to pass on their economic political practices. Entrepreneurship has also been effectively defended over time by Cantillon, Say, Schumpeter, von Thiinen, Menger, Misses, and Hayek. In the beginning, debate and research based on whether or not entrepreneurship was effective left its place in the 21st century with work focusing on entrepreneurial people. The question "Is entrepreneurship important for a society and economy?" is no longer discussed. Instead, it is being investigated how entrepreneurship can be supported and developed. According to the results, the existence of a positive role model increases the probability of having an entrepreneurial potential at a high level 4 times, having an enterprise idea 2 times; the fatalistic tendency is decreasing by half.

“Siz bilinçaltınızı bilince dönüştürene kadar, o sizin hayatınızı yönlendirecek ve siz ona kader diyebilirsiniz. C. G. Jung”

* Bu çalışma, 7-9 Eylül 2017 tarihlerinde Bülent Ecevit Üniversitesi Farabi kampüsünde yapılan “Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Kongresi”nde sunulan aynı başlıklı bildirinin genişletilmiş ve yenilenmiş halidir.

1.Giriş

Girişimcilik, son yıllarda çok çalışılmış yoğun dikkat çeken konulardandır. Bunun en önemli sebebi, girişimcilerin topluma geniş katkılar yapacağına dair beklentidir. Uygarlık tarihinin en eski dönemlerinde bile, girişimciliğin toplumda etki yarattığı örnekler anlatılmaktadır. Girişimcinin toplumda değişim, dönüşüm ve refah yarattığına dair büyük ölçüde uzlaşma mevcuttur. Kavrama yüklenen bu “mega-faktör” anlam, ilgiyi yoğunlaştırmakta ve yaymaktadır. Bu bağlamda, girişimcilik olgusunun etkilerinden ortaya çıkan literatür, zaman içerisinde girişimci kişilerin tanımlanması, eğitilmesi, özelliğın geliştirilmesi konularını da içine alarak genişlemiştir. Bugün gelinen noktada üzerine uzlaşma sağlanmamış birçok nokta olsa da, geniş bir literatür ortaya çıkmıştır.

Girişimcinin kim olduğu da bu doğrultuda sıkça araştırılan bir konudur. Hangi özellik ya da treytlere sahip kişilerin daha etkili girişimcilik örnekleri sergileyebileceği üzerinde de durulmuştur. Kamu kaynakları girişimcilerin yetiştirilmesi için harcanmaktadır. Ancak istenen sonuçlar elde edilememektedir. Girişimci özelliklere sahip (bizzce girişimci potansiyeli) olan bireylerin, neden her zaman bir girişim başlatamadığı da sorgulanmalıdır. Buna dair farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların yanıtları, doğal olarak, kendi alanları çerçevesinde olacaktır.

Kuşkusuz birçok faktörle birlikte girişimci potansiyelin ya da girişimin ortaya çıkmasında (ya da çıkamamasında) etkili olan faktörlerden birisi de kültürdür. Kültür, birçok konuda olduğu gibi, dışımızı saran bir *sphere*(küre) olarak, etkili bir faktör gibi görünmektedir. Kültürün literatürde girişimciliğe olan etkisi sıkça Hofstede'nin kuramı çerçevesinde ele alınmıştır(Contiua, Gaborb, & Stefanescuc, 2012; Zhao, Li, & Rauch, 2012; Dubina & Ramos, 2013; Brancu, Guđmundsdóttir, Gligor, & Munteanu, 2015). Anılan çalışmalarda, genellikle belirsizlikten kaçınma, güç mesafesi, bireyselcilik-toplulukçuluk eksenini üzerinden tartışmalar yürütülmüştür. Kültürün girişimcilik potansiyeli üzerindeki etkisinin açıklanabileceği birçok olgudan söz edilebilir. Bu çalışmanın amacı, kültürün bir ögesi olarak kadercilik anlayışının, girişimci potansiyel üzerinde etkili olup olmadığını analiz etmektir. Öncelikle kısaca girişimcilik daha sonra kadercilik olgusu tanımlanarak yapılan analiz çalışması aktarılacaktır.

2. Girişimcilik

Kuramsal geçmişi oldukça eski olsa da girişimciliğın ne olabileceğine dair yaklaşımlar ancak son yirmi yılda netleşebilmiştir (Duygulu, 2008). Aslında bir uğraş olarak girişimcilik, insanlık tarihi kadar eski dönemlerden beri bir faaliyet alanı olarak önemini artırarak sürdürmüştür.

Asur, Babil, Sümer, Roma, antik Yunan kaynaklarında girişimciliğe dair kanıtlar, kavramlar hatta Hammurabi Kanunlarında kanunlar bulunmuştur. Daha milattan önceki binli yıllarda Babil'de (Egibi ve Murashu aileleri döneminde) girişimcilik başlamıştı. *Tamkarum* olarak adlandırılan tüccarlar, ticari faaliyetlerde bulunmuştur(Hudson, 2012, s. 8-19). Bunların yanı sıra Babil'de *samallum* denen, işverenlerinden ödünç sermeye ve mal olarak yolculukta onlar adına risk üstelenen kese taşıyıcısı kişiler (Korkmaz, 2006, s. 67); Roma'da *argentariae mensae exercitores*(Ildız, 2013, s. 272)adı verilen tezgah açarak para ticareti yapan bankerler; Babil'de doğrudan bu işin ticaretini yaparak önem kazanmış *Balmunamhe* bulunmaktaydı. Bu dönemde herkes risk aldığından, risk almak tek başına belirleyici bir faktör olarak girişimciyi tanımlamamaktadır. Örneğın; bir deniz aşırı tacir için denizde geminin batması kaybolması, çiftçiler için kuraklık, sel, tüccarlar için savaşlar son derece olağandır. Çiçero, eski Yunandaki ticarete olumsuz bakış açısını özetlemiştir. Parekende satışta “utanç verici hileler” yapmadan başarılamayacağından, mekanik işler de aşağılayıcı bulunduğundan değersizdir. Küçük çaplı işleri “aşağılıkça” bulsa da, dünya üzerinde yapılan geniş çaplı deniz aşırı ticaretin“çok ayıp olmadığını” ifade etmiştir. En büyük saygıyı ancak denizden tatmin edici bir serveti elde ederek karaya çekilen tüccarların hak ettiği görüşündedir (Hudson, 2012, s. 24-25). Daha ilk çağdan itibaren girişimci ne olduğu ve değeri üzerindeki düşünsel çabalar ekonomik faaliyetin çeşitliliğini arttırdığı artmıştır. Buna paralel olarak bilim insanların ilgiyi de artmıştır. Kavramın yapısı tek boyutlu açıklamalarla doğrulanamayacak kadar karmaşıktır (Toma, Grigore, Marinescu, 2014: 437).

Bilim dünyasında birçok defa girişimciliğın tanımını yapılmış vekavramsallaştırmalar arasındaki ortak yönler dikkat çekilmiştir. Bu tanımlarda, bireyin psikososyal özelliklerinin bir sonucu, toplumda sosyo-ekonomik gelişmelere yaratan bir etki ve katkı ya da belirli bir kültürün yeniliğini tetikleyici özelliğini olarak ele alınmıştır. Girişimcilik, bireyin (ya da ekibin) ürün veya hizmet yaratması ile açıklandığı ölçüde, girişimcilikle ilgili olguların bilişsel yöntem ve yaklaşımlarla psikoloji bilimi temelinde açıklanması mümkün olmaktadır (Sánchez, Carballo, & Gutiérrez, 2011). Armstrong ve Hird (2009) ise toplumsal faydayı merkeze alarak tanımlama yapmıştır. Buna göre, yeni ürün, hizmet ve teknoloji yaratarak ekonomik gelişmeye yol açarak toplum için fayda getiren kişilere girişimci denmektedir. Yine bir girişimcinin sahip olması gerektiğini düşünölen özelliklere vurgu yapan bir tanımla, Ireland

ve Kuratko (2001) kaynakların düşük üretkenliğe sahip alanlardan yüksek üretkenlikteki alanlara transfer edebilen üstün organizasyon yeteneği taşıyan bireylere vurgu yapmaktadır.

Genel bir çerçeve içinde girişimcilik kavramının tanımları özetlenirse, hizmet veya mal üretmek için, hatta sosyal girişimcilik dikkate alındığında genel toplumsal fayda üretmek için, ihtiyaç duyulan unsurları bir araya getirerek, risk alıp sorumluluk üstlenerek eyleme geçmektir. Bu eylemselliğin ajanına girişimci adı verilir.

Girişimciliğin nasıl ölçülebileceği önemli bir sorunsal oluşturmaktadır. Akademik tanımlamalarda girişimci, bir yenilik ortaya koyan kişi olarak konumlanmaktaysa da, bir toplumdaki girişimci sayısı ya da bir girişimcilik eğitiminin etkinliği hesaplanırken, sıklıkla kurulan başlatılan her iş/yatırım bir girişim gibi değerlendirilmektedir. Oysa her iş kuran veya yatırım yapan kişi bir girişimci olarak kayıt altına alınmasının yapılan tanımlamaya uyup uymayacağı ciddi bir soru işareti taşımaktadır. Kanımızca, her yatırımcı bir girişimci olarak kabul edilemez. Bazı durumlarda, bir girişimci gerekli sermaye için yatırımcıya ihtiyaç duysa da her girişimci bir yatırımcı olarak kabul edilebilir. Girişimciliğin nasıl ölçülebileceğine getirilen cevaplardan en akla yatkın bireylerin girişimci özelliklerinin değerlendirilmesi ve eğitimlerle desteklenmesidir.

2.1.Girişimci Toplum Etkileşimi

Çok sayıda çalışmanın özellikler üzerine odaklanmasıyla birlikte, girişimcilik doğuştan getirilen bir özellik değildir, öğrenilebilir, geliştirilebilir. Bu sebeple örgün ve yaygın eğitimle geliştirilmesi hedeflenmektedir (Hadi & Zainol, 2015, s. 434). Çünkü iyi düzenlenmiş girişimcilik eğitimi, bölgesel ekonomik krizlerin bile üstesinden gelebilmek için bireyler, belediyeler, üniversiteler, kurumlar gibi birçok aktöre olanak sağlamaktadır (Biffi, Bissola, & Imperatori, 2017). Bu temele dayanılarak bir toplumda girişimciliğin niceliksel ve niteliksel olarak geliştirilmesi için özel çaba gösterilmektedir. Girişimcilik eğitimleri vasıtasıyla, Dünya üzerinde önemli sosyal sorunlar olan, gelir dağılımı adaletsizliği, istihdam yetersizliği, kalkınma için sanayileşme, etkin ve verimli olmayan üretim, kalkınma ve büyüme yetersizliği gibi sorunlar başarıyla çözülebilir. Kısacası girişimci, içinde yaşadığı toplumu sosyo-ekonomik olarak etkileyerek, geliştirecektir.

Ancak girişimcilik eğitimleri ve düzenlemeler, özellikle merkezi olmayan çevresel (peripheral) bölgelerde bireylerin girişimcilik davranışlarını doğrudan etkileyememektedir. Yaratıcılık gücünü, problem çözme becerisini, ekonomik fırsatları fark edebilme becerisini arttıran politikaların izlenmesi daha kalıcı ve etkin sonuçlar elde edilmesine yol açacaktır (García-Rodríguez, Gil-Soto, Ruiz-Rosa, & Gutiérrez-Taño, 2017, s. 2039). İçinde yaşanan toplum ve kültürünün yapısı girişimcilik eğilimini büyük ölçüde etkilemekte (Wildeman, Hofstede, Noorderhaven, & Thurik, 1998; Stephan & Pathak, 2016; Woodside, Bernal, & Coduras, 2016) hatta ekonomik değişkenlerden daha fazla açıklayabilmektedir (García-Rodríguez, Gil-Soto, Ruiz-Rosa, & Gutiérrez-Taño, 2017). Örneğin, toplumdaki genel yaşam düzeyinden memnuniyetsizlik (özellikle büyük güç mesafesinin, yüksek düzeyde belirsizlikten kaçınmanın ve yoğun bürokrasinin olduğu görece fakir toplumlarda), bireylerin özistihdama yönelerek, girişimci motivasyon taşınmasına etkili olmaktadır. Bireyler arası karşılaştırmalardan ziyade toplumlar arası karşılaştırmalarda bu sonuç daha net ortaya çıkmaktadır (Hofstede, ve diğerleri, 2004). Kültür, sosyalizasyon aracılığı ile bireyin kişiliğini, treylerini ve davranışlarını belirler.

Daha, McClelland, Schumpeter Weber gibi konunun öncülerinden itibaren onlarca yıldır kültürün girişimciliğe etkisi tartışılrsa, bir takım ampirik sonuçlar bulunsa da aradaki bağ hipotetik olarak net kurgulanamamıştır. İlk çalışmalarda doğrudan bir ilişki olduğu varsayılsa da daha sonra bu bağın aracılık biçimde olduğu kabul edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Toplulukçuluk, insan merkezlik, güç mesafesi gibi daha geleneksel kültürel değerler, düşük GSYİH'lı toplumlarda girişimciliği başlangıçta desteklemektedir. Buna karşılık, yüksek GSYİH'ya sahip toplumlarda ise, engelleyici olmaktadır. Sonuç yöneliminin, gelecek yöneliminin ve belirsizlikten kaçınma eğiliminin ve GSYİH'nın yüksek olduğu yapılarda modern kültürel değerler girişimciliği destekleyici yönde olmaktadır (Zhao, Li, & Rauch, 2012).

2.2.Girişimciliği Etkileyen Bireysel Özellikler

Girişimci bir yandan toplumu etkilerken öte yandan toplumdan etkilenmesi de oldukça muhtemeldir. Aynı toplumda yaşayan insanların ortak etki alanına rağmen toplumsal yapıdan farklı etkilenmelerini sağlayan temel olgunun bireysel özellikler olduğu akla yatkın gelmektedir. Bu sebeple girişimciliği öngören ya da girişimci nitelikle ilişkili olan treylerin tespit edilmesi oldukça dikkat çeken bir nokta olmuştur.

Bir çok çalışmada, girişimcilerin sahip oldukları özellikler araştırılmıştır. Bozkurt ve Alparslan (2013, s. 10-11), Dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmalarda girişimciliğin, yenilikçilik, risk alma, değişim odaklı olma, fırsatlara odaklanma, yaratıcılık, gelişmiş iletişim becerisi, proaktiflik, yüksek başarı güdüsü, duygusal zeka, kararlarında ısrarcı olma, özgüven, başarıya ihtiyacı, problem çözme becerisi özelliklerine atfedildiğini belirtmektedir. Aynı zamanda bireyin girişimci davranışlara ilişkin tutumunu belirleyen motivasyon ve iş

fırsatlarını algılayabilmesi de dolaylı olarak çok önemlidir (García-Rodríguez, Gil-Soto, Ruiz-Rosa, & Gutiérrez-Taño, 2017).

Girişimci özelliklerin, ayırt edici bir faktör olarak, sahip olan bireyin mutlak bir yatırım/girişime erişmesini garanti altına alamayacağı açıktır. Bu noktada, girişimci potansiyeli kavramı öne çıkmaktadır. Girişimsel Olay (Shapero) ile Planlı Davranış Modeli'nden (Ajzen) faydalanarak Krueger ve Brazeal (1994) girişimcilik potansiyelini tanımlamıştır. Buna göre, girişimcinin, girişim sonucuna ulaşmasından önce “girişimci potansiyel”in ortaya çıkması gerekmektedir. Girişimcilik potansiyeli, girişimcinin bir vizyon-misyon çerçevesinde piyasadaki değişimleri analiz edebilmesini, başarıma duygusuna sahip olmasını, şartları ve sosyal çevresi doğrultusunda, eyleme geçme hazırlığında olmasına işaret etmektedir (Ören & Biçkes, 2011, s. 74).

3. Bir Bireysel Farklılaşma Alanı Olarak Kadercilik

Bireysel davranışlar, kültürel düzeydeki değer, inançlardan bağımsız değildir. Ulusal kültürü oluşturan bu yapı taşları karar verme de dahil olmak üzere birçok bireysel davranışı etkileyecektir (van Gelderen & Masurel, 2012). Daha önce çok üzerinde durulmamış bir kültür ögesi olarak kadercilik eğilimi de önemli bir etken faktör olarak ele alınabilir.

Meriam Webster da *fatalism* (kadercilik) insanların gelişen olayları değiştirme gücünün olmadığı doktrini olarak tanımlamaktadır (Webster Meriam, 2017). Kadercilik birçok durumda determinizm noktasından hareketle tartışılmaktadır. Ancak, determinizm her şeyle ilgili bir teori iken, kadercilik bazı olaylarla ilgili bir teoridir. Olan olaylar için, “ne olursa olsun başka türlü olamazdı” ya da “olaylar ne olursa olsun zaten olacaktı” biçiminde açıklamaları içermektedir. Birbirine çok yakın algılansa da kadercilik determinizmden daha teolojik bağlamda varsayımlar içermektedir (O'Briant, 1971).

İnsanoğlu tutarlı bir dünyada yaşamak ister. Yaşadıklarının kendisinin kabul edebileceği bir sebeple açıklanabilmesini ister. Bu anlamda eylemlerinin de sebep sonuç ilişkisi ile tutarlılığını arama eğilimindedir. Bu tutarlılık arayışı içinde çevresinde yaşadığı olayları açıklamaya, anlamlandırmaya çalışır. Bernstein, kaderciliğin mantıksal veya metafiziksel olarak yorumlanabileceğini ifade etmektedir. Mantıksal yoruma göre, olması gerekenler olur. Sadece gerçek dünyanın işaret ettiği sonuçlar ortaya çıkabilir. Ancak metafiziksel yorumla bakıldığında sadece gerçek dünyanın işaret ettikleri değil “olması gereken” ne varsa olması kaçınılmazdır (Bernstein, 1992). Kadercilik, olması gereken her ne varsa olduğunun düşünülmesidir. Bu bir tür kaçınılmazlığa işaret etmektedir. Bu çerçevede kadercilik, yaptığımızdan başka yapabileceklerimize dair becerilerimizin yokluğuna götürmektedir. Bundan da ötede, yapılan değerlendirmeler, gerçek dünya hakkındaki mantıksal sorgulamadan yoksundur (Bernstein M. , 1990, s. 270). Özgürlük ve moral sorumluluk için kadercilik önemli bir tehdit oluşturmaktadır (Bernstein, 2002, s. 65). İktisat alanında sıklıkla kullanılan “piyasanın görünmez eli”; “değişimin kaçınılmazlığı”, piyasa kısıtları belirler, küreselleşme kaçınılmazdır, bu cümlelerin objektif doğruluğu ne olursa olsun, bu cümleler de kaderci bir eğilimi yansıtmaktadır (Gomez & Korine, 2008, s. 162).

Kaderci dünya algılayışı kuşkusuz en azından teslimiyetçiliği anlamında girişimcilik için olumlu bir zemin oluşturmamaktadır. Özellikle, girişimcinin olayları kontrol edebileceği inancı, sonucunu değiştirebileceğine inanarak inisiyatif almasına ve bir girişim başlatmasına yol açacaktır. Kaderci bireyin, dış dünyadaki olay ve durumları değiştirebileceğine olan inancı düşüktür. Düşük kontrol inancı taşımaktadır. Olayların kendi kontrolünün ötesinde gelişeceğini düşünmektedir. Bu durumda, başarı beklentisi, olayları kontrol edebileceği inancı, özyeterlilik duygusu bunlara bağlı olarak çabası da düşük olacaktır. Başarısızlığın açıklanmasında daha kaderci bir yol izleyerek başarısızlıklarından öğrenme eğilimini azaltacaktır. Kaderci bireyler, birçok girişimcinin sahip olduğu ortak özellik olan hatalarını sağlıklı analiz ederek bunlardan sonuç çıkarma şansına sahip olamayacaktır.

4. Alan Araştırması: Girişimcilik Üzerinde Kadercilik Eğiliminin Etkisi

Çalışmada, bireylerin sahip olduğu girişimcilik eğiliminin kadercilik olgusundan nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Alan araştırmasında bu amaçla yapılan uygulamalar ve bu uygulamalar sonucunda elde edilen sonuçlar aktarılmıştır. Çalışma, 2017 yılının ilk altı ayında uygulanmış, ulaşılabilirlik temel alınarak örneklem belirlenmesine gidilmiştir. Uygulanan yaklaşık 1500 anketten sağlıklı ve tam doldurulmamış formlar elenerek 1349 kişi çalışmaya dahil edilmiştir.

4.1. Yöntem ve Araçlar

Entrepreneurial Potential Assessment Inventory (EPAI), Santos, Caetano ve Curral (2014) tarafından geliştirilerek (Orhan, 2017a) tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Envanter, girişimcilik eğiliminin tespit edilerek, bireylerin girişimci potansiyelinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin 11 alt boyutu 4 boyut altında toplanmakta, 44 ifadeden oluşmaktadır. Her ifade 1 (“Tamamen Karşıyım”) ve 5 puan (“Tamamen Katılıyorum”) arasında Likert tarzında değerlendirilmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik Pearson puanı

0,92; genel güvenilirlik Cronbach Alpha katsayısı 0,83'dir.EPAI-tr ölçeğinin Denetim Odağı Ölçeği ile yapılan geçerlik analizi sonucunda 0,56 geçerlik katsayısı elde edilmiştir.

Kadercilik Eğilimi Belirleme Ölçeği(KEBÖ) toplumumuzdaki bireylerin kaderci eğilimlerini ölçebilmek amacıyla Orhan tarafından (2017b) oluşturulmuştur. KEBÖ'nin 15 maddeli 4 boyutlu (kontrol yoksunluğu inancı, alınyazısı/önceden belirlenmişlik inancı, talihçi yaklaşım, irrasyonel sebep sonuç ilişkisi) bir yapıya sahiptir. Ölçeğin tamamının güvenilirlik 0,84 (Cronbach Alpha), alt boyutlar için sırasıyla, 0,84; 0,82; 0,71; 0,57'dir. Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Rotter Benlik Saygısı ($r_{(648)}=,47$ $p=,000$) ve Kontrol Odağı Ölçeklerinin ($r_{(649)}=,56$ $p=,000$) Kadercilik alt ölçekleri ile yapılan geçerlik analizleri yüksek düzeyde anlamlı ancak orta düzeyde bir korelasyon gösterdiği anlaşılmıştır.

Bunlar dışında, konu ile ilgili olabilecek demografik değişkenlere dair bilgilerin yer aldığı, çalışma kapsamında özgün olarak geliştirilen demografik bilgiler formu kullanılmıştır.

4.2.Katılımcılar

Katılımcıların %53,6'ı erkek, % 55,4'ü bekar; çoğunlukla çalışma deneyimine sahip (% 85,4),yarıdan fazlası (% 57,8) üniveriste mezunu, % 60'ı yeni büyükşehir olmuş şehirlerden gelmiştir. Örneklem genelde farklı gruplardan oluşsa da, öğrenci (% 14,9), doktor avukat gibi profesyonel meslek sahibi (% 11,2), pazarlama satış elemanları (% 8,9) görece en fazla rastlanan iş ve meslek grupları olmuştur.Örneklem 9,8'i girişimci, % 8,3'ü esnaflardan oluşmaktadır. Halihazırda yapılan iş dikkate alınarak girişimcilik açısından, cinsiyet dağılımı dikkate alındığında, Kadınlar içindeki girişimci kadın oranı % 5,48 iken erkeklerde bu oran % 13,60 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Hâlihazırda Girişimci Olan ve Olmayanları Sayısal Dağılımı

	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
Girişimci olan	33	5,48	93	13,60	126	9,80
Girişimci olmayan	539	89,53	514	75,15	1053	81,88
Esnaf	30	4,98	77	11,26	107	8,32
Toplam	602	100,00	684	100,00	1286	100,00

4.3.Bulgular

Bu noktadan sonra istatistiksel analizlerin yapılabilmesi için, hem EPAI-tr hem de KEBÖ'den elde edilen genel puanların ve tüm alt ölçek puanlarının normal dağılımdan gelip gelmediği kontrol edilmiştir. Tüm ölçek ve alt ölçek puanlarında çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5, +1,5 sınırları içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte her bir puan türüne ait normal dağılım grafikleri de incelenerek normal dağılımın sağlandığı kanaatine varılmıştır(Tabachnick & Fidell, 2013).

Girişimcilik üzerinde etkili olan demografik faktörlerin analiz edilebilmesi için demografik faktörler ile girişimcilik ve kadercilik ölçekleri ve altölçekleri analiz edilmiştir.

4.3.1.Cinsiyetin Etkisi

İlk olarak, cinsiyet faktörü üzerinde durulmuştur (Tablo 2). Gerek EPAI-tr gerekse KEBÖ henel puanları cinsiyet açısından anlamlı farklılaşmaktadır. Kadınların kadercilik eğilimi ortalaması ($\chi=2,84$) erkeklerin kadercilik eğilimi ortalamasına ($\chi=2,70$) göre, istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir ($t_{(1345)}=3,47$; $p=,001$).

Tablo 2. EPAI-tr ve KEBÖ Ölçek ve Altölçekleri Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Ölçek ve altölçekler		N	Ort.	s.s.	t	s.d.	p
Talihçi yaklaşım	Kadın	625	2,59	0,92	3,54	1332,77	0,000
	Erkek	722	2,41	0,96			
Kontrol yoksunluğu inancı	Kadın	625	2,23	0,92	4,83	1345	0,000
	Erkek	722	2,00	0,86			
İrrasyonel sebep-sonuç ilişkisi	Kadın	625	2,68	0,96	0,48	1345	0,633
	Erkek	722	2,66	1,02			
Alınyazısı / önceden belirlenmişlik inancı	Kadın	625	3,58	1,07	1,75	1345	0,080
	Erkek	722	3,47	1,19			
GENEL KADERCİLİK PUANI (KEBÖ)	Kadın	625	2,84	0,71	3,47	1345	0,001
	Erkek	722	2,70	0,76			
Liderlik kapasitesi	Kadın	625	3,52	0,73	-2,12	1337,23	0,034
	Erkek	722	3,61	0,78			
İletişim ve ikna edebilme	Kadın	625	3,74	0,81	-2,53	1324,75	0,012

	Erkek	722	3,86	0,83			
Stratejik kaynak geliştirme	Kadın	625	3,63	0,69	-3,03	1322,10	0,003
	Erkek	722	3,74	0,70			
Özyeterlik	Kadın	625	4,02	0,66	-3,35	1300,42	0,001
	Erkek	722	4,14	0,63			
Innovatif yaratıcılık	Kadın	625	4,21	0,70	1,39	1342,50	0,164
	Erkek	722	4,16	0,77			
Dirençlilik-dayanıklılık	Kadın	625	3,35	0,89	-2,86	1308,40	0,004
	Erkek	722	3,49	0,87			
Ekonomik özgürlük motivasyonu	Kadın	625	3,68	0,82	-3,43	1322,93	0,001
	Erkek	722	3,83	0,84			
Risk eğilimi	Kadın	625	3,42	0,80	-5,21	1322,64	0,000
	Erkek	722	3,65	0,82			
Sosyal ağlar geliştirme kapasitesi	Kadın	625	4,03	0,84	-0,77	1310,39	0,443
	Erkek	722	4,07	0,82			
Sorumluluk	Kadın	625	3,82	0,89	-1,28	1311,07	0,202
	Erkek	722	3,89	0,88			
Duygusal zeka	Kadın	625	3,94	0,80	3,07	1345	0,002
	Erkek	722	3,80	0,87			
Girişimci motivasyonlar boyutu	Kadın	625	3,55	0,64	-5,46	1324,31	0,000
	Erkek	722	3,74	0,65			
Psikolojik yetkinlikler boyutu	Kadın	625	3,82	0,57	-0,14	1333,80	0,889
	Erkek	722	3,82	0,60			
Sosyal yetkinlikler boyutu	Kadın	625	3,89	0,65	-2,06	1318,37	0,039
	Erkek	722	3,96	0,66			
Yönetsel yetkinlikler boyutu	Kadın	625	3,74	0,55	-3,47	1304,44	0,001
	Erkek	722	3,84	0,54			
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAL_tr)	Kadın	625	3,74	0,48	-3,57	1320,68	0,000
	Erkek	722	3,84	0,48			

Girişimcilik potansiyeli genel puanı açısından ise, erkeklerin ortalaması ($\chi=3,84$) kadınların girişimcilik potansiyeli genel ortalamasına ($\chi=3,74$) göre, istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir ($t_{(1345)}=3,47$; $p=,001$). Sonuçlara göre, kadınlar daha kadereci eğilimler sergilerken erkeklerin girişimcilik potansiyeli kadınlara göre daha yüksektir.

Alt ölçeklere bakıldığında, talihçi yaklaşım açısından, kadınların ortalaması ($\chi=2,59$) erkeklerin ortalamasına ($\chi=2,41$) göre, istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir ($t_{(1332,77)}=3,54$; $p=,000$). Kontrol yoksunluğu açısından da kadınların ortalaması ($\chi=2,23$) erkeklerin ortalamasına ($\chi=2,00$) göre, anlamlı şekilde yüksektir ($t_{(1345)}=4,83$; $p=,000$). Kadınlar hayatlarını kontrol edemedikleri duygusunu erkeklerden daha fazla yaşamakta ve daha fazla olayları şans faktörü ile açıklama eğilimi taşımaktadır. İrrasyonel sebep sonuç kurması açısından bir cinsiyet farklılığı yoktur.

Girişimcilik potansiyelini oluşturan altölçekler açısından bakıldığında “sorumluluk alma” “innovatif yaratıcılık” ve “sosyal ağlar geliştirme” dışında tüm altboyutlarda; “psikolojik yetkinlikler” dışında tüm boyutlarda cinsiyetler arasında anlamlı farklılaşmalar bulunmuştur (Tablo 2). Liderlik kapasitesi açısından, kadınların ortalaması ($\chi=3,52$) erkeklerin ortalamasına ($\chi=3,61$) göre, istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür ($t_{(1337,23)}=-2,12$; $p=,034$). İletişim ve ikna ortalamaları açısından da kadınların ($\chi=3,74$) ortalama puanı erkeklerinkinden ($\chi=3,86$) düşüktür ($t_{(1324,75)}=-2,53$; $p=,012$). Stratejik kaynak geliştirme (Kadın $\chi=3,63$ Erkek $\chi=3,86$; $t_{(1337,23)}=-3,03$; $p=,003$), Özyeterlik (Kadın $\chi=4,02$ Erkek $\chi=4,14$; $t_{(1300,42)}=-3,35$; $p=,001$), Dirençlilik-Dayanıklılık (Kadın $\chi=3,35$ Erkek $\chi=3,49$; $t_{(1308,40)}=-2,86$; $p=,004$), Ekonomik Özgürlük Motivasyonu (Kadın $\chi=3,68$ Erkek $\chi=3,83$; $t_{(1322,93)}=-3,43$; $p=,001$), Risk Eğilimi (Kadın $\chi=3,42$ Erkek $\chi=3,65$; $t_{(1322,64)}=-3,35$; $p=,001$) altboyutlarında erkeklerin ortalamaları kadınların ortalamalarından istatistiki olarak anlamlı şekilde yüksektir.

Duygusal zeka açısından ise, kadınların ortalaması ($\chi=3,94$) erkeklere ($\chi=3,80$) istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir ($t_{(1345)}=3,07$; $p=,002$). Bununla birlikte, innovatif yaratıcılık açısından da, istatistiksel anlamlılık bulunmasa da kadınların ortalaması ($\chi=4,21$) erkeklere ($\chi=4,16$) göre yüksek çıkmıştır.

Bunların yanısıra, sosyal yetkinlikler (Kadın $\chi=3,89$ Erkek $\chi=3,96$; $t_{(1318,37)}=-2,06$; $p=,039$), yönetsel yetkinlikler (Kadın $\chi=3,74$ Erkek $\chi=3,84$; $t_{(1304,44)}=-3,47$; $p=,001$) ve girişimci motivasyon (Kadın $\chi=3,94$

Erkek $\chi=3,80$; $t_{(1324,31)} = -5,46$; $p=,000$) boyutları açısından da erkek katılımcıların puanı istatistiksel anlamlılık düzeyinde kadın katılımcılara göre yüksektir.

Erkekler, girişimcilik potansiyelini etkileyen liderlik yapma, iletişim-ikna edebilme, stratejik kaynak geliştirme, dayanıklı olma, ekonomik özgürlüklerini elde etme motivasyonu, risk alma yetenekleri açısından kadınlardan daha yüksek puanlar almıştır. Bunların tersine, kadınların duygusal zekası daha yüksektir.

4.3.2. Medeni Durumun Etkisi

Medeni durum açısından ele alındığında (Tablo 3), evli ($\chi=3,76$) ya da bekar ($\chi=3,81$) olmanın girişimcilik potansiyelinde istatistiksel açıdan manidar bir fark oluşturmadığı anlaşılmaktadır ($t_{(1289,20)} = -1,83$; $p=,067$).

Tablo 3. EPAI-tr ve KEBÖ Ölçek ve Altölçekleri Puanlarının Medeni Duruma Göre t Testi Sonuçları

		N	Ort.	s.s.	t	s.d.	p
Talihi yaklaşım	Evli	598	2,48	0,99	-0,21	1235,17	0,834
	Bekar	742	2,49	0,92			
Kontrol yoksunluğu inancı	Evli	598	1,99	0,87	-4,21	1293,82	0,000
	Bekar	742	2,19	0,90			
İrrasyonel sebep-sonuç ilişkisi	Evli	598	2,80	1,02	4,16	1244,17	0,000
	Bekar	742	2,57	0,96			
Alınyazısı / önceden belirlenmişlik inancı	Evli	598	3,71	1,11	5,15	1286,40	0,000
	Bekar	742	3,39	1,13			
GENEL KADERCİLİK PUANI (KEBÖ)	Evli	598	2,82	0,75	2,27	1262,79	0,023
	Bekar	742	2,73	0,73			
Liderlik kapasitesi	Evli	598	3,53	0,78	-1,54	1243,08	0,123
	Bekar	742	3,60	0,74			
İletişim ve ikna edebilme	Evli	598	3,77	0,82	-1,01	1283,36	0,313
	Bekar	742	3,82	0,83			
Stratejik kaynak geliştirme	Evli	598	3,67	0,72	-1,00	1245,73	0,320
	Bekar	742	3,71	0,68			
Özyeterlik	Evli	598	4,12	0,62	1,75	1311,34	0,080
	Bekar	742	4,06	0,67			
İnnovatif yaratıcılık	Evli	598	4,12	0,70	-2,75	1317,13	0,006
	Bekar	742	4,23	0,76			
Direncililik-dayanılılık	Evli	598	3,46	0,88	1,11	1284,10	0,267
	Bekar	742	3,41	0,89			
Ekonomik özgürlük motivasyonu	Evli	598	3,70	0,86	-2,78	1234,96	0,006
	Bekar	742	3,82	0,80			
Risk eğilimi	Evli	598	3,39	0,86	-5,86	1338,00	0,000
	Bekar	742	3,66	0,77			
Sosyal ağlar geliştirme kapasitesi	Evli	598	3,98	0,84	-2,54	1265,58	0,011
	Bekar	742	4,10	0,82			
Sorumluluk	Evli	598	3,90	0,86	1,83	1299,58	0,067
	Bekar	742	3,82	0,90			
Duygusal zeka	Evli	598	3,91	0,83	1,94	1283,87	0,053
	Bekar	742	3,82	0,84			
Girişimci motivasyonlar boyutu	Evli	598	3,55	0,67	-5,45	1338,00	0,000
	Bekar	742	3,74	0,63			
Psikolojik yetkinlikler boyutu	Evli	598	3,82	0,57	-0,15	1304,20	0,877
	Bekar	742	3,82	0,60			
Sosyal yetkinlikler boyutu	Evli	598	3,88	0,65	-2,24	1282,59	0,025
	Bekar	742	3,96	0,66			
Yönetimsel yetkinlikler boyutu	Evli	598	3,80	0,55	-0,07	1280,44	0,945
	Bekar	742	3,80	0,55			
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)	Evli	598	3,77	0,48	-1,83	1289,21	0,067
	Bekar	742	3,81	0,49			

Buna karşılık, evli olan katılımcıların genel kadercilik puanı ortalaması ($\chi=2,82$) bekar olanların ortalamasına ($\chi=2,72$) göre anlamlı şekilde yüksektir ($t_{(1262,79)}= 2,27$; $p=,023$). Genel olarak, evli bireyler daha kaderci eğilimler göstermektedir.

Evlilerin ($\chi=1,99$) kontrol yoksunluğu puanı bekarların puanından ($\chi=2,19$) istatistiksel açıdan anlamlı şekilde düşüktür ($t_{(1293,82)}= - 4,21$; $p=,000$). Ancak irrasyonel sebep sonuç (Evli $\chi=2,80$ Bekar $\chi=2,57$; $t_{(1244,17)}= 4,16$; $p=,000$) ve alın yazısı/önceden belirlenmişlik (Evli $\chi=3,71$ Bekar $\chi=3,39$; $t_{(1286,40)}=5,15$; $p=,000$) boyutları açısından evlilerin puanı anlamlı şekilde yüksektir. Genel olarak, bekarlar olayları daha az kontrol edebildikleri hissi yaşarken, evliler daha fazla irrasyonel sebep-sonuç ilişkisi kurarak, alını yazısı/önceden belirlenmiş inancı yaşamaktadır.

EPAI-tr'nin İnnovatif Yaratıcılık (Evli $\chi=4,12$ Bekar $\chi=4,23$; $t_{(1317,13)}= -2,75$; $p=,006$), Ekonomik Özgürlük Motivasyonu (Evli $\chi=3,70$ Bekar $\chi=3,82$; $t_{(1234,96)}= -2,78$; $p=,006$), Risk Eğilimi (Evli $\chi=3,39$ Bekar $\chi=3,66$; $t_{(1338)}= -5,86$; $p=,000$), Sosyal Ağlar Geliştirme (Evli $\chi=3,98$ Bekar $\chi=4,10$; $t_{(1265,58)}= -2,78$; $p=,011$) altboyutlarında bekarların puanları istatistiksel anlam içerecek şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Boyutlarına bakıldığında, Girişimci Motivasyonlar (Evli $\chi=3,55$ Bekar $\chi=3,74$; $t_{(1338)}= -5,45$; $p=,000$), Sosyal Yetkinlikler (Evli $\chi=3,88$ Bekar $\chi=3,96$; $t_{(1282,59)}= -2,24$; $p=,025$) boyutları açısından bekarların puanları daha yüksektir.

Genel puanda medeni durum açısından farklılık bulunmasa da bekarlar daha yaratıcı innovasyon gösterme, ekonomik özgürlüğünü sağlama motivasyonunu sağlama çabası gösterme potansiyeline sahiptir. Daha fazla risk alma ve sosyal ağlar kurma potansiyeli sergilemiştir. Evli bireyler, toplumsal normlardan daha fazla etkilenerek, daha ortalama normları benimsemektedir. Ayrıca evli veya bekar olmanın yaşla da etkileşime girdiği düşünülmektedir.

4.3.3.Yapılan İşin Etkisi

Kadercilik Eğilimi ölçeğinden elde edilen puanlar katılımcıların halihazırdaki yaptıkları işler açısından değerlendirilmiştir (Tablo 4). Yapılan işler açısından değerlendirildiğinde, genel ve altölçek puanlarında kadercilik eğilimi açısından farklılaşmalar bulunmuştur.

Genel kadercilik eğilimi puanı bireylerin yaptıkları işe göre anlamlı farklılaşmaktadır ($F_{(13, 1274)}= 3,56$; $p=,000$). Girişimci potansiyel açısından da yapılan işlerin ayırt edici olduğu anlaşılmaktadır. EPAI-tr genel puanı da, halihazırda yapılan iş gruplarına göre anlamlı farklılaşmaktadır ($F_{(13, 1274)}= 3,56$; $p=,000$).

Talihçi yaklaşım ($t_{(13, 1274)}= 2,28$; $p=,006$), Kontrol Yoksunluğu İnancı ($t_{(13, 1274)}= 3,56$; $p=,006$), İrrasyonel Sebep-sonuç İlişkisi ($t_{(13, 1274)}= 3,02$; $p=,000$), Alını yazısı /Önceden Belirlenmişlik İnancı ($t_{(13, 1274)}= 2,02$; $p=,016$) altboyutlarında da farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Farklılığın bulunduğu grupların anlaşılması için yapılan Post Hoc analizlerine göre Kadercilik bağlamında farklılaşma profesyonel meslek sahipleri ($\chi=2,51$) ile nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ($\chi=2,98$), büroda eleman ($\chi=2,86$), satış pazarlama elemanı ($\chi=2,88$) ve esnaf ($\chi=2,88$) olarak çalışanlar arasında olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, avukat, doktor gibi profesyonel meslek sahipleri diğerlerine göre daha az kaderci eğilimlere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Girişimcilik potansiyeli açısından ise profesyoneller ($\chi=3,89$) ile herhengi bir nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ($\chi=3,58$) ayrılmaktadır. Profesyonel bir mesleği icra edenler, özel bir nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlardan daha fazla girişimcilik potansiyeli taşımaktadır.

Tablo 4. Örneklem Hâlihazırdaki İş Gruplarında Kadercilik Eğilimi Farklılaşmaları (ANOVA Testi)

		Karelerin Toplamı	s.d.	Kare. Top. Ort	F	Sig.
Talihçi Yaklaşım	Gruplararası	26,098	13	2,008	2,284	0,006
	Grupları içi	1119,903	1274	0,879		
	Toplam	1146	1287			
Kontrol Yoksunluğu İnancı	Gruplararası	31,529	13	2,425	3,027	0,000
	Grupları içi	1020,786	1274	0,801		
	Toplam	1052,314	1287			
İrrasyonel Sebep-Sonuç İlişkisi	Gruplararası	42,839	13	3,295	3,421	0,000
	Grupları içi	1227,259	1274	0,963		
	Toplam	1270,098	1287			
Alını yazısı / Önceden Belirlenmişlik İnancı	Gruplararası	33,391	13	2,569	2,028	0,016
	Grupları içi	1613,842	1274	1,267		
	Toplam	1647,232	1287			
GENEL KADERCİLİK PUANI	Gruplararası	25,091	13	1,93	3,565	0,000

(KEBÖ)	Gruplarıçi	689,646	1274	0,541		
	Toplam	714,737	1287			
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)	Gruplararası	10,483	13	0,806	3,564	0,000
	Gruplarıçi	288,241	1274	0,226		
	Toplam	298,724	1287			

4.3.4.Eğitim Düzeyinin Etkisi

Girişimci potansiyel ve kadercilik eğiliminin bireylerin eğitim düzeyine göre farklılaşması beklenmektedir. Bu sebeple eğitim düzeyi ile EPAI-tr ve KEBÖ sonuçları arasındaki ilişki ANOVA testi analiz edilerek tablolanmış (Tablo 5).

Genel girişimcilik potansiyeli puanı bireylerin eğitimlerine göre anlamlı farklılaşmaktadır ($F_{(4, 1337)} = 4,51$; $p = 0,000$). Analizlere göre, ilkökul mezunlarının ortalaması ($\chi = 3,64$), meslek lisesi ($\chi = 3,81$), meslek yüksek okulu ($\chi = 3,79$) ve üniversite mezunlarına ($\chi = 3,82$) göre anlamlı şekilde daha düşüktür. Sonuçlar eğitimin seviyesi düşük olduğunda girişimci potansiyelin düşük olacağını göstermektedir. Bir başka açıdan, tersi bir söylemle, girişimcilik potansiyelinin eğitim arttıkça arttığı düşünülmektedir.

Kadercilik eğilimi ile eğitim arasındaki ilişki analiz edildiğinde, benzer şekilde anlamlı eğitim grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($F_{(4, 1337)} = 19,46$; $p = 0,000$). Analizlere göre, ilkökul mezunlarının ortalaması ($\chi = 3,17$), meslek lisesi ($\chi = 2,83$), meslek yüksek okulu ($\chi = 2,88$) ve üniversite mezunlarına ($\chi = 2,61$). Sonuçlar eğitimin Kadercilik Eğilimi üzerinde de etkili olduğuna işaret etmektedir. Buna göre, ilkökul mezunları daha kadercilik eğilimleri taşımakta, eğitim seviyesi arttıkça kadercilik eğilimleri azalmaktadır.

Tablo 5. Örneklemenin Eğitim Gruplarında Kadercilik Eğilimi ve Girişimcilik Potansiyeli Farklılaşmaları (ANOVA Testi)

	Karelerin Toplamı	s.d.	Kare. Top.	Ort	F
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)					
Gruplararası	4,138	4	1,035	4,519	0,001
Gruplarıçi	306,055	1337	0,229		
Toplam	310,193	1341			
GENEL KADERCİLİK PUANI (KEBÖ)					
Gruplararası	40,745	4	10,186	19,463	0,000
Gruplarıçi	699,747	1337	,523		
Toplam	740,493	1341			

4.3.5.Sosyal Çevrenin Etkisi

İçinde yaşadığı sosyal çevrenin bireyin bilişsel yapısı üzerinde etkisi olduğu düşünüldüğünden sosyal çevrede rol modellerin varlığının gerek kadercilik eğilimine gerekse girişimcilik potansiyeline etkisi incelenmiştir.

Tablo 6. Yakın Çevrenin Kadercilik Eğilimi ve Girişimcilik Potansiyeline Bilişsel Etkisi

	N	Ort.	s.s.	t	s.d.	p	
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)							
Girişim başlatabilecek bir iş fikrinin varlığı	Var	836	3,90	0,46	10,61	763,58	0,000
	Yok	384	3,60	0,45			
Aile ya da yakın çevrede başarılı bir girişimcinin varlığı	Var	853	3,86	0,47	5,88	677,69	0,000
	Yok	365	3,68	0,48			
Ailenizde ya da yakın çevrenizde başarısız bir girişimci var mı?	Var	705	3,80	0,48	-0,07	1122,62	0,942
	Yok	513	3,81	0,47			
Daha önce bir girişimcilik deneyiminin varlığı	Var	464	3,93	0,47	6,88	969,73	0,000
	Yok	743	3,74	0,46			
GENEL KADERCİLİK PUANI (KEBÖ)							
Girişim başlatabilecek bir iş fikrinin varlığı	Var	836	2,68	0,73	-6,63	764,23	0,000
	Yok	384	2,97	0,71			
Aile ya da yakın çevrede başarılı bir girişimcinin varlığı	Var	853	2,72	0,74	-3,32	700,85	0,001
	Yok	365	2,87	0,72			
Ailenizde ya da yakın çevrenizde başarısız bir girişimci var mı?	Var	705	2,78	0,76	0,42	1154,86	0,672
	Yok	513	2,76	0,70			
Daha önce bir girişimcilik deneyiminin varlığı	Var	464	2,71	0,78	-2,32	1205,00	0,020
	Yok	743	2,81	0,70			

Bireyin iş fikrinin olması ($t_{(763,58)} = 10,61$; $p = 0,000$), sosyal çevresinde başarılı girişimcinin varlığı ($t_{(677,69)} = 5,88$; $p = 0,000$), daha önce bir girişim deneyimine sahip olması ($t_{(969,73)} = 6,88$; $p = 0,000$) bunlara sahip olmaması

durumuna göre girişimci potansiyele sahip olmayı olumlu etkilemektedir. Kadercilik açısından bakıldığında ise bir iş fikri olan ($t_{(764,23)} = 6,63$; $p = ,000$), sosyal çevresinde başarılı girişimci örneği olan ($t_{(700,85)} = -3,32$; $p = ,001$), daha önce bir girişimcilik deneyimi olan kişiler ($t_{(1205)} = 2,32$; $p = ,020$) daha az kaderci eğilimlere sahiptir. Tüm bu gruplar arası farklılaşmalar istatistiki olarak anlamlıdır. Özetle bireyin yakın çevresinde rol model alacağı bir örnek veya geçmiş deneyimi girişimci potansiyeli arttırmaktadır. Sosyal çevrede başarısız örneklerin varlığı ise, ne kaderci eğilim ne de girişimci potansiyeli etkilememektedir.

Girişimci potansiyelin ya da kadercilik eğiliminin bireyin en uzun süre yaşadığı şehir ile etkileşimi olabileceği düşünüldüğünden bireyin yaşadığı şehir de analiz edilmiştir. Coğrafi bölge, nüfus yoğunluğu, il, ilin kentleşme düzeyi açısından ANOVA testleri yapılmış, hiçbir şehir değişkeni açısından anlamlı farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7. EPAI-tr ve KEBÖ'nün Genel Puan ve Alt Ölçeklerine Dair Tanımlayıcı İstatistiksel Bilgiler

	Girişimcilik Pot.		Kadercilik Puanı Ortalaması		
	Ort.	s.s.	ADGP ^a	ODGP ^b	ÜDGP ^c
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)	3,79	0,48	2,95	2,78	2,55
Liderlik kapasitesi	3,56	0,76	2,93	2,75	2,72
İletişim ve ikna edebilme	3,80	0,82	2,93	2,78	2,65
Stratejik kaynak geliştirme	3,69	0,70	2,92	2,75	2,71
Özyeterlik	4,09	0,65	3,06	2,76	2,54
Innovatif yaratıcılık	4,18	0,74	2,94	2,75	2,70
Dirençlilik-dayanılılık	3,43	0,89	3,04	2,77	2,51
Ekonomik özgürlük motivasyonu	3,76	0,83	2,67	2,77	2,83
Risk eğilimi	3,54	0,82	2,87	2,77	2,66
Sosyal ağlar geliştirme kapasitesi	4,05	0,83	2,90	2,80	2,62
Sorumluluk	3,86	0,89	2,80	2,74	2,80
Duygusal zeka	3,86	0,84	2,87	2,77	2,70
Girişimci motivasyonlar boyutu	3,65	0,66	2,76	2,78	2,72
Psikolojik yetkinlikler boyutu	3,82	0,59	2,96	2,79	2,53
Sosyal yetkinlikler boyutu	3,93	0,66	2,89	2,80	2,56
Yönetmel yetkinlikler boyutu	3,80	0,55	2,96	2,77	2,59
GENEL KADERCİLİK PUANI (KEBÖ)	2,77	0,74	2,95	2,78	2,55
Alınyazısı / Önceden Belirlenmişlik İnancı	3,53	1,14	3,57	3,55	3,40
Kontrol Yoksunluğu İnancı	2,10	0,90	2,51	2,12	1,71
İrasyonel Sebep-Sonuç İlişkisi	2,67	0,99	2,78	2,67	2,58
Talihçi Yaklaşım	2,49	0,95	2,71	2,50	2,25

a= ADGP, Alt Düzey Girişimci Potansiyel Grubu

b= ODGP, Orta Düzey Girişimci Potansiyel Grubu

c= ÜDGP, Üst Düzey Girişimci Potansiyel Grubu

4.3.6. Kadercilik Eğilimi ve Girişimcilik Potansiyeli İlişkisi

Girişimcilik potansiyelinin kaderci eğilimden ne kadar etkilendiğinin anlaşılması için öncelikle KEBÖ ve EPAI-tr ölçeklerinin tanımlayıcı istatistik değerleri elde edilerek incelenmiştir (Tablo 7).

Bireylerin girişimcilik potansiyelinin, kadercilik puanlarından nasıl etkilendiğinin anlaşılabilmesi için örneklerin girişimcilik puanlarına (ortalama ve standart sapma) dayalı olarak üç düzey tanımlanmıştır. Farklı girişimcilik potansiyeli düzeylerindeki bireylerin, kadercilik puanları karşılaştırılarak gruplar arası Post Hoc analizi yapılmıştır.

EPAI-tr'nin tanımlayıcı istatistiklerine göre örneklem 3 ayrı gruba ayrılmıştır:

- En yüksek girişimcilik potansiyeli puanına sahip olan grup, "Üst Düzey Girişimcilik Potansiyeli" (ÜDGP $>\chi+1$ s.s.).
- Ortalama girişimcilik potansiyeli puanına sahip olan grup, "Orta Düzey Girişimcilik Potansiyeli" ($\chi-1$ s.s.) $<ODGP <\chi+1$ s.s.).
- En düşük girişimcilik potansiyeli puanına sahip olan grup, "Alt Düzey Girişimcilik Potansiyeli" (ADGP $<\chi-1$ s.s.).

Girişimcilik potansiyeli genel puanı ve boyut ve altboyut puanlarının herbirisi için bu 3 düzey gruplandırma oluşturulmuştur. Daha sonra, ölçek genel puanı, 4 boyut ve 11 altboyutta (16 puan türü için) Alt (ADGP), Orta (ODGP) ve Üst (ÜDGP) Düzey Girişimcilik Potansiyeli grupları arasında kadercilik eğilimleri arasında fark olup olmadığı ANOVA testi ile kontrol edilmiştir. Açıklanan 16 puan türünde üç girişimcilik potansiyel düzeyi için kadercilik eğilimi puan ortalamaları da Tablo 7'de verilmiştir.

Altölçekler açısından bakıldığında, “Liderlik Kapasitesi” ($F_{(2, 1346)} = 4,38; p=,013$), “İletişim Ve İkna Edebilme” ($F_{(2, 1346)} = 7,19; p=,001$), “Stratejik Kaynak Geliştirme” ($F_{(2, 1346)} = 5,08; p=,006$), “Özyeterlik” ($F_{(2, 1346)} = 29,86; p=,000$), “İnnovatif Yaratıcılık” ($F_{(2, 1346)} = 6,82; p=,001$), “Direncilik-Dayanıklılık” ($F_{(2, 1346)} = 29,89; p=,000$), “Risk Eğilimi” ($F_{(2, 1346)} = 3,93; p=,020$), “Sosyal Ağlar Geliştirme Kapasitesi” ($F_{(2, 1346)} = 10,21; p=,000$) altboyutları açısından gruplararası farklılaşma anlamlıdır. Post Hoc analizleri tüm bu sonuçlarda ADGP ile ÜDGP gruplarının kadercilik eğilimleri arasında anlamlı farklılaşmalara işaret etmektedir. Ayrıca bazı boyutlarda ADGP ile ODGP ve ODGP ile ÜDGP kadercilik eğilimleri arasında da farklılaşma vardır (Tablo 8).

Boyutlar dikkate alındığında, “Girişimci Motivasyonlar Boyutu” boyutu dışındaki her üç boyutta da kadercilik eğilimi puanı istatistiki açıdan farklılaşmaktadır. “Psikolojik Yetkinlikler” ($F_{(2, 1346)} = 22,55; p=,013$), “Sosyal Yetkinlikler” ($F_{(2, 1346)} = 12,60; p=,000$), “Yönetel Yetkinlikler” ($F_{(2, 1346)} = 13,52; p=,000$) boyutlarında da gruplar arasında kadercilik eğilimi açısından anlamlı bir farklılaşma vardır. Farklılık, her üç boyutta da, AGDP ile ÜDGP ve ODGP ile ÜDGP gruplarının kadercilik eğilimi puanları arasındadır. Ayrıca psikolojik ve yönetel yetkinlikler boyutlarında ODGP ile ÜDGP gruplarının kadercilik eğilimi anlamlı farklılaşmaktadır (Tablo 8).

Girişimcilik Potansiyeli genel puanına dayalı oluşturulan ADGP, ODGP ve ÜDGP grupları Kadercilik eğilimi bakımından farklılaşmaktadır ($F_{(2, 1346)} = 17,84; p=,000$). Sonuçlara göre, her üç girişimci potansiyel düzeyi arasında da istatistiki açıdan anlamlı fark bulunmaktadır (Tablo 8).

Genel olarak ANOVA analizi sonuçlarına göre, girişimcilik potansiyeli gruplarında kadercilik eğilimi puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Farklılaşma olan boyutlar ve genel puan bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ÜDGP’ne sahip bireyler daha az kaderci eğilimler taşıırken, ADGP’ne sahip bireylerin kadercilik eğilimi daha fazladır.

Tablo 8. Alt, Orta ve Üst Düzey Girişimci Potansiyel Düzeylerinde Kadercilik Eğilimi Farklılaşması (ANOVA Testi)

	Karelerin Toplamı	s.d.	Kare. Top. Ort	F	Sig.	Post hoc
GENEL GİRİŞİMCİLİK PUANI (EPAI-tr)						
Gruplararası	19,220	2	9,610	17,849	0,000	A < O
Gruplarıçi	724,722	1346	,538			A < Ü
Toplam	743,942	1348				O < Ü
Liderlik kapasitesi						
Gruplararası	4,818	2	2,409	4,38	0,013	A < O
Gruplarıçi	739,125	1346	,549			A < Ü
Toplam	743,942	1348				
İletişim ve ikna edebilme						
Gruplararası	7,868	2	3,934	7,19	0,001	O < Ü
Gruplarıçi	736,074	1346	,547			A < Ü
Toplam	743,942	1348				
Stratejik kaynak geliştirme						
Gruplararası	5,574	2	2,787	5,08	0,006	A < O
Gruplarıçi	738,369	1346	0,549			A < Ü
Toplam	743,942	1348				
Özyeterlik						
Gruplararası	31,609	2	15,804	29,86	0,000	A < O
Gruplarıçi	712,334	1346	0,529			A < Ü
Toplam	743,942	1348				O < Ü
Innovatif yaratıcılık						
Gruplararası	7,472	2	3,736	6,82	0,001	A < O
Gruplarıçi	736,470	1346	0,547			A < Ü
Toplam	743,942	1348				
Direncilik-dayanıklılık						
Gruplararası	31,641	2	15,821	29,89	0,000	A < O
Gruplarıçi	712,301	1346	0,529			A < Ü
Toplam	743,942	1348				O < Ü
Ekonomik özgürlük motivasyonu						
Gruplararası	2,924	2	1,462	2,65	0,071	
Gruplarıçi	741,019	1346	,551			
Toplam	743,942	1348				
Risk eğilimi						
Gruplararası	4,320	2	2,160	3,93	0,020	A < Ü
Gruplarıçi	739,623	1346	0,549			

	Karelerin Toplamı	s.d.	Kare. Top. Ort	F	Sig.	Post hoc
Toplam	743,942	1348				
Sosyal ağlar geliştirme kapasitesi						
Gruplararası	11,121	2	5,560	10,21	0,000	A < Ü
Gruplarıçi	732,822	1346	0,544			O < Ü
Toplam	743,942	1348				
Sorumluluk						
Gruplararası	2,848	2	1,424	2,58	0,076	
Gruplarıçi	741,094	1346	0,551			
Toplam	743,942	1348				
Duygusal zeka						
Gruplararası	1,118	2	,559	1,01	0,363	
Gruplarıçi	742,824	1346	,552			
Toplam	743,942	1348				
Girişimci motivasyonlar boyutu						
Gruplararası	0,614	2	0,307	0,55	0,574	
Gruplarıçi	743,328	1346	0,552			
Toplam	743,942	1348				
Psikolojik yetkinlikler boyutu						
Gruplararası	24,126	2	12,063	22,55	0,000	A < O
Gruplarıçi	719,816	1346	0,535			A < Ü
Toplam	743,942	1348				O < Ü
Sosyal yetkinlikler boyutu						
Gruplararası	13,675	2	6,837	12,60	0,000	A < Ü
Gruplarıçi	730,268	1346	0,543			O < Ü
Toplam	743,942	1348				
Yönetimsel yetkinlikler boyutu						
Gruplararası	14,655	2	7,327	13,52	0,000	A < O
Gruplarıçi	729,288	1346	0,542			A < Ü
Toplam	743,942	1348				O < Ü

4.3.7. Regresyon Analizi

Elde edilen veriler ışığında regresyon analizi yapılarak, girişimcilik ve kadercilik etkileşimi diğer etkili faktörlerle birlikte ele alınmıştır. Girişimcilik potansiyelinin, kadercilik eğilimi, girişimci fikirlerin varlığı, bireyin toplam çalışma süresi (ay olarak), Gelecekte bir girişimde bulunacağına inanç, ailede bir başarılı bir girişimci örneğinin bulunması tarafından ne düzeyde etkilendiğini belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 9’da değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon katsayıları verilmiştir. Korelasyon matrisi incelendiğinde, değişkenlerin büyük çoğunda yüksek istatistiksel anlamlılıkta ancak zayıf korelasyonlar ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 9. Regresyon Analizine Dahil Edilen Değişkenlerin Korelasyonkatsayısı, Ortalama ve Standart Sapmalar

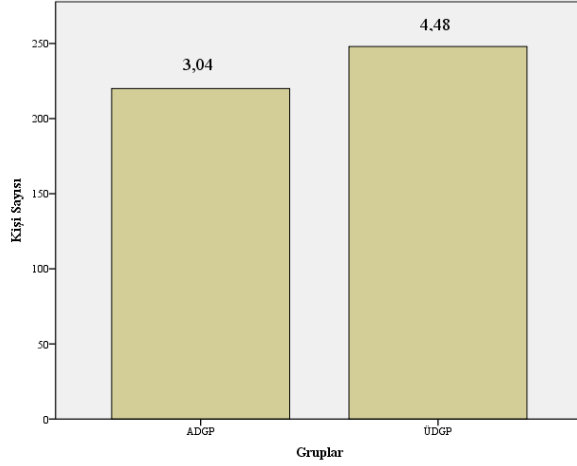
	Ort.	s.s.	1	2	3	4	5	6
1 Girişimcilik potansiyeli	3,81	0,48	1,00					
2 Kadercilik eğilimi	2,76	0,73	-0,18**	1,00				
3 Girişimci fikirlere olma			0,29**	-0,18**	1,00			
4 Toplam çalışma süresi	99,16	115,18	0,05	0,01	-0,04	1,00		
5 Gelecekte bir girişimde bulunacağına inanç	50,54	33,90	0,29**	-0,13**	0,47**	-0,06**	1,00	
6 Ailede bir başarılı bir girişimci örneğinin bulunması			0,17**	-0,09**	0,22**	0,01	0,19**	1,00

** p < ,01

Girişimci fikirlerin olması ve Ailede bir girişimci örneğinin bulunması Var/ Yok biçiminde kodlanmıştır.

Regresyon analizine dahil edilecek, değişkenlerin yapısı da dikkate alınarak, daha etkin sonuçlar elde edilebilmesi için lojistik regresyon analizi yapılmasına karar verilmiştir. Bu sebeple, Girişimcilik Potansiyeli genel puanına dayalı olarak oluşturulan ÜDGP ($\chi=4,48$) ve ADGP ($\chi=3,04$) grupları kullanılmıştır. ADGP,girişimcipotansiyeli olmayan, ÜDGP girişimci potansiyele sahip olan bireyler olarak tanımlanmıştır.

Şekil 1. Alt ve Üst Düzey Girişimcilik Potansiyeli Grupları (Kişi sayısı ve Ort.)

Girişimci Potansiyeline sahip olma veya olmama arasındaki farkı öngörebilecek değişkenlerle lojistik regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 10). Sadece sabit değer kullanıldığı modele göre tam model istatistiksel olarak anlamlı sonuç vererek, yordayıcıların girişimci potansiyelin olması ya da olmaması durumunu güvenilir bir şekilde ayırt edebileceğini göstermektedir ($\chi^2=90,12$; $p < ,001$; $sd=1$). Hosmer and Lemeshow Testi gözlenen frekans değerleri ile modelden tahmin edilen frekans değerlerini karşılaştırarak modelin veri için uygun olduğuna işaret etmektedir ($p > ,05$). Modelin veriye iyi uyum göstermektedir.

Tablo 10. Modele Ait Temel Değerler

	Model Özeti		
	-2 Log likelihood	Cox & Snell R ²	Nagelkerke R ²
Step 5	431,46	0,28	0,38
Hosmer and Lemeshow Test			
	Chi-square	s.d.	Sig.
Step 5	8,91	8,00	0,35
Omnibus Tests of Model Coefficients			
	Chi-square	s.d.	Sig.
Step	4,61	1,00	0,03
Block	136,60	5,00	0,00
Model	136,60	5,00	0,00

Nagelkerke'nin R² değeri (0,38) ise tahmin ve gruplama arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir. Tahmin başarısı genel olarak % 74,6 olarak bulunmuştur (girişimci potansiyeli olmayanlar için % 64,3 ve olanlar için % 82,9). Wald ölçütü modele eklenen tüm değişkenlerin tahmin için önemli (anlamlı) olacağını göstermiştir.

Tablo 11'de sunulan verilere göre, yalnızca aile büyüklüğünün tahmin için önemli bir katkı sağladığını ortaya koymuştur (Kadercilik eğilimi, $p=0,001$; Ailede bir başarılı bir girişimci örneğinin bulunması, $p=0,004$; Gelecekte bir girişimde bulunacağına inanç, $p=0,000$; Girişimci fikirlere olma, $p=0,000$; Bireyin toplam çalışma süresi, $p=0,036$).

Tablo 11. Lojistik Regresyon Analizi Sonuç Tablosu

	B	S.E.	Wald	Sig.	Odd Oranı	95% Güven Aralığı	
						Alt	Üst
Kadercilik eğilimi	-0,549	0,16	10,73	0,001	0,58	0,42	0,80
Ailede bir başarılı bir girişimci örneğinin bulunması	0,742	0,26	8,15	0,004	2,10	1,26	3,50
Gelecekte bir girişimde bulunacağına inanç	0,162	0,03	17,67	0,000	1,18	1,09	1,27
Girişimci fikirlere olma	1,439	0,28	24,84	0,000	4,22	2,39	7,42
Bireyin toplam çalışma süresi	0,003	0,00	4,37	0,036	1,00	1,00	1,01
Sabit	-0,897	0,58	2,34	0,126	0,41		

Sonuç tablosundan hareketle lojistik regresyon formülü aşağıdaki gibi oluşmuştur:

$$\text{Girişimci Potansiyel} = -0,897 - (0,549 \times \text{Kadercilik eğilimi}) + (0,742 \times \text{Ailede bir başarılı bir girişimci örneğinin bulunması}) + (0,162 \times \text{Gelecekte bir girişimde bulunacağına inanç}) + (1,439 \times \text{Girişimci fikirlere sahip olma}) + (0,003 \times \text{Bireyin toplam çalışma süresi})$$

Sonuçlara göre, kadercilik eğilimi 1 puan arttığında girişimcilik potansiyelinin logaritmik fonksiyonu 0,549 azalmaktadır. Bununla birlikte girişimci bir fikre sahip olmak girişimci olma potansiyelini 4,22 kat; ailede başarılı bir rol modelin bulunması 2,10 kat arttırmaktadır. Gelecekte bir girişimde bulunacağına inancı (1,18 kat) ile bireyin toplama çalışma süresinin (1 kat) katkısı oldukça düşüktür.

5.Sonuç ve Tartışma

Dünya ekonomik sisteminin bugün geldiği noktada güçlü finansal yapıya sahip olmak hem birey (mikro planda) hem de ülkeler (makro planda) için önem taşımaktadır. Finansal güç kazanmak ya da arttırmak için, son yılların en “popüler” eğilimlerinden birisi de girişimcilik geliştirilmesidir. Makro bazda arttırmak için girişimlerin nicelik ve hacim olarak artırılması elzemdir. Mikro bazda ise, nitelikli girişimcilerin ve girişimci niteliğinin geliştirilmesi zorunludur. Bu iki yönlü zorunluluk tarihin en eski dönemlerinden bugüne, artan bir şekilde konuyu gündemde merkeze taşımaktadır.

Son on yıllarda sosyal bilimcilerin de ilgisi kaçınılmaz olarak konuya yoğunlaşmaktadır. Başlangıçta, makro perspektifteki iktisat kökenli çalışmalar ağırlıktayken (bu çalışmalar çoğunlukla girişimcilik faydalı mı ya da ne kadar faydalıyı tartışıyorlardı) bugün mikro perspektiften bakan (girişimci bireyi tanımak ve tanımlamak sonrasında da geliştirmek amacını taşımakta) çalışmaların sayısı oldukça yüksektir. Girişimci bireye odaklanan (mikro) perspektif, özellikle psikoloji alanından çalışmacıların ürettiği ya da psikoloji alanında üretilmiş kuramların diğer bilim insanlarınca kullanılmasından doğmaktadır.

Girişimcilik üretilmiş en başarılı kavramlardan birisi de, bu şekilde ortaya çıkmış olan girişimcilik potansiyeli kavramıdır. Girişimin bir eylem olarak makro düzlemde görünür olmadan önce mikro düzlemde bireyde ortaya çıkması gerektiği ilkesine dayanmaktadır. Krueger ve Brazeal (1994), Ajzen’in çok bilinen “Planlı Davranış Modeli” ile Shapero’nun “Girişimsel Olay” kuramlarından hareketle, girişimcilik potansiyeli kavramına başarılı bir operasyonel tanım geliştirmiştir.

Girişimci potansiyeli girişimle sonuçlanması beklenen olgu olsa da, “girişimci çıkarma” açısından her zaman istendiği oranda başarı kazanılamamaktadır. Girişimci potansiyelin ortaya çık(ama)masında ya da sonuca ulaş(ama)masında, literatüre dayalı olarak bir çok önemli etkenin sayılması mümkündür: Kişilik özellikleri, girişimci eko-sistem, hukuki alt yapı, finansmana erişilebilirlik, bürokrasi, eğitim kalitesi,, demografik özellikler vb.

Bu çalışma, kadercilik eğiliminin sosyal çevre etkenleriyle birlikte girişimci potansiyelin oluşmasına etkisini değerlendirmek amacı taşımaktadır. Analizler, üst düzey girişimci potansiyele sahip olan bireylerin düşük olanlara göre daha az kadercilik eğilimini göstermektedir. Düşük girişimci potansiyel grubunda ise, kadercilik eğilimi yükselmektedir. Bu girişimciliği oluşturan alt başlıklar açısından büyük ölçüde geçerlidir.

Kadınların girişimcilik eğiliminin düşük, kadercilik eğiliminin yüksek olması da buna paralel bir bulgudur ve literatürde sıkça tekrarlanmaktadır (Espíritu-Olmos & Sastre-Castillo, 2015). Toplumsal cinsiyet rollerinin ve yaratılan fırsat eşitsizliğinin etkisiyle kadınların kadercilik eğilimleri yükselerek girişimcilik potansiyeli düşmektedir. Kadınlar daha fazla talihçi ve çevrelerindeki olayları kontrol edemeyeceklerine daha fazla inanma eğiliminde oluşları öğrenilmiş çaresizlik olgusunun kadınlarda daha yaygın olabileceğini düşündürmektedir.

Profesyonel meslek gruplarında ve iyi eğitim almış bireylerdeki daha yüksek girişimci potansiyel ve daha düşük kadercilik eğilime sahiptir. Ters durum da geçerliliği olduğu görünmektedir. Az süre okul eğitimi almış, bireylerde kadercilik eğilimi artmakta, girişimci potansiyel düşmektedir.

Girişimci olma açısından etken olan aile kaynakları, çalışma ortamları (Berglann, Moen, Røed, & Skogstrøm, 2011) ve sosyal çevredir. Araştırmalar bireylerin yakın sosyal çevrelerinden model öğrenme, zihinsel modellerin paylaşımı, öz yeterliliğin sosyal olarak geliştirilmesi yoluyla çok etkilendiklerine işaret etmektedir (Obschonka, 2017). Bunlarla birlikte, bireyin yakın çevresinde başarılı bir rol modelin olması girişimcilik potansiyelini arttırmakta ancak başarısız örneğin bulunması etkilememektedir. Bireyler çevrelerindeki olumlu örnek ve rol modellerden daha çok etkilenmektedir. Yine iş fikrine sahip olan, bir deneyini olan bireylerin daha yüksek potansiyeli, daha düşük kadercilik eğilimi göstermektedir. Genel olarak yüksek kadercilik eğilime sahip olan bireylerde girişimcilik potansiyeli düşük çıkmaktadır. Girişimcilik potansiyeli yüksek olan gruptaki bireylerin ise kadercilik eğilimi düşüktür.

Buraya kadar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, her bir sosyo demografik değişken açısından, girişimcilik potansiyeli ve kadercilik eğiliminin ters etkileşimde olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi ile bir bütün olarak verilerin modeli elde edildiğinde de kadercilik eğiliminin girişimci potansiyelle negatif yönde katkı yaptığı görülmektedir. Elde edilen regresyon analizi sonuçları girişimci fikre sahip

olmanın üst düzeyde girişimci potansiyeli yaklaşık 4 kat, başarılı bir rol modele sahip olmak ise 2 kat arttırdığını göstermektedir. Kadercilik eğilimi ise yarı yarıya düşürmektedir.

Genel olarak kadercilik eğilime sahip insanların girişimcilik potansiyelinin düşük olması, kadercilik eğiliminin girişimci potansiyele etkisi özellikle bu konudaki proje ve eğitim çalışmaları dizaynında dikkate alınmalıdır. Büyük umutlarla gerçekleştirilen, imkanlara göre büyük bütçe ayrılan projelerden beklentiler büyümekte, ancak elde edilen sonuçlar tatmin edici bulunmamaktadır. Özellikle bireylerin seçiminde, girişimci potansiyelin ve yanısıra kadercilik eğiliminin değerlendirilmesi etkin sonuçların elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Özellikle, bireylere yakın çevrelerinde, sosyal bağ kurulabilecekleri, kendilerine benzeyen olumlu rol modellerden sunulursa daha fazla etkilenecektir. Yaratıcılığın destekleneceği örgün ve yaygın eğitimlerin, yaşam boyu öğrenme süreçlerinin varlığı da girişimci potansiyeli geliştirmede katkıda bulunacaktır. Kadercilik eğilimi destekleyecek kültürel yapıların dikkatle analiz edilmesi ve mümkün olduğunca örgün eğitimde bireylerin bu özelliklerinin değişimi ve dönüşümü üzerinde durulması girişimci, potansiyeli destekleyecektir.

Çolakoğlu ve Gözükarı bireylerin kişilik özelliklerinin girişimciliği belirlemede sıkça araştırılan en önemli etken olduğuna işaret etmektedir (2016). Bu anlamda, girişimci eğitimleri, başta kadercilik eğilimden uzaklaştırmak üzere, girişimci potansiyele destek sunabilecek psikososyal beceriler üzerine inşa edilmesi de hem kaçınılmaz bir gereklilik hem de başarının bir anahtarı olacaktır.

Kaynakça

- Anbari, F. T., Khilkhanova, E. V., Romanova, M. V., Ruggia, M., Tsay, H.-H., & Umpleby, S. A. (2009). Managing cross cultural differences in projects. *PMI® Global Congress 2009—North America*. Orlando, FL. Newtown Square, PA: Project Management Institute.
- Armstrong, S. J., & Hird, A. (2009). Cognitive style and entrepreneurial drive of new and mature business owner-managers. *Journal of Business and Psychology*, 24(4), 419.
- Aycan, Z., Kanungo, R. N., Mendonca, M., Yu, K., Deller, J., Stahl, G., & Khursid, A. (2000). Impact of culture on human resource management practices: A ten-country comparison. *Applied Psychology: An International Review*, 49(1), 192-220.
- Bandura, A. (. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.
- Berglann, H., Moen, E. R., Røed, K., & Skogstrøm, J. F. (2011). Entrepreneurship: Origins and returns. *Labour economics*, 18(2), 180-193.
- Bernard, T., Dercon, S., & Taffesse, A. S. (2012). *Beyond fatalism-an empirical exploration of self-efficacy and aspirations failure in Ethiopia*, ESSP WORKING PAPER 46.
- Bernstein, M. (1990). Fatalism Revisited. *Metaphilosophy*, 21: 270-281, doi:10.1111/j.1467-9973.1990.tb00529.x.
- Bernstein, M. (2002). Fatalism. R. Kane içinde, *The Oxford handbook of free will*, 10.1093/oxfordhb/9780195178548.003.0003.
- Bernstein, M. H. (1992). *Fatalism*, Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press.
- Biffi, A., Bissola, R., & Imperatori, B. (2017). Chasing innovation: a pilot case study of a rhizomatic design thinking education program. *Education + Training*, Vol. 59 Issue: 9, pp.957-977, <https://doi.org/10.1108/ET-01-2016-0007>.
- Bozkurt, Ö. Ç., & Alparslan, A. M. (2013). Girişimcilerde bulunması gereken özellikler ile girişimcilik eğitimi: girişimci ve öğrenci görüşleri. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(1), 7-28.
- Brancu, L., Guðmundsdóttir, S., Gligor, D., & Munteanu, V. (2015). Is Culture a Moderator of Entrepreneurship Motivation? A Comparative Study of Romania and Iceland. *Amfiteatru Economic*, 17(38), 133-147.
- Contiua, L. C., Gaborb, M. R., & Stefanescuc, D. (2012). Hofstede's Cultural Dimensions and Student's Ability to Develop an Entrepreneurial Spirit. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 46, 5553-5557, ISSN 1877-0428, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.474>.
- Çolakoğlu, N., & Gözükarı, İ. (2016). A comparison study on personality traits based on the attitudes of university students toward entrepreneurship. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 229, 133 – 140 .

- Çolakoğlu, N., & Gözükara, İ. (2016). A Comparison Study on Personality Traits Based on the Attitudes of University Students toward Entrepreneurship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 133-140.
- Dubina, I. N., & Ramos, S. J. (2013). Entrepreneurship and National Culture (According to Hofstede's Model). In *Encyclopedia of Creativity, Invention, Innovation and Entrepreneurship* (s. 634-638). içinde New York: Springer .
- Duygulu, E. (2008). Algılanan kurumsal görünüm, proaktif kişilik özelliği ve iş kurma (girişimcilik) tutumu: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencileri üzerine bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 95-120.
- Espíritu-Olmos, R., & Sastre-Castillo, M. (2015). Personality Traits versus Work Values: Comparing Psychological Theories on Entrepreneurial Intention. *Journal of Business Research* , February, 68(7), DOI: 10.1016/j.jbusres.2015.02.001 .
- Fairlie, R. W., & Holleran, W. (2012). Entrepreneurship training, risk aversion and other personality traits: Evidence from a random experiment . *Journal of Economic Psychology*, 33(2), 366-378.
- García-Rodríguez, F. J., Gil-Soto, E., Ruiz-Rosa, I. R., & Gutiérrez-Taño, D. (2017). Entrepreneurial process in peripheral regions: the role of motivation and culture. *European Planning Studies*, 25:11, 2037-2056, DOI: 10.1080/09654313.2016.1262827.
- Gomez, P. Y., & Korine, H. (2008). *Entrepreneurs and democracy: A political theory of corporate governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadi, N. M., & Zainol, F. A. (2015). A Conceptual Model for Entrepreneurial Quality among Students of Higher Education Institutions (HEI) in Malaysia . *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 433-443.
- Hofstede, G., Noorderhaven, N. G., Thurik, A. R., Wennekers, A., Uhlaner, L., & Wildeman, R. E. (2004). Culture's role in entrepreneurship: Self-employment out of dissatisfaction. T. E. (Eds.) içinde, *Innovation, entrepreneurship and culture: The interaction between technology* (s. 162–203). Nothampton: Edward Elgar Publishing.
- Hudson, M. (2012). Entrepreneurs: From the Near Eastern Takeoff to the Roman Collapse. L. D., M. J., & B. W. içinde, *The Invention of Enterprise: Entrepreneurship from Ancient Mesopotamia to Modern Times* (s. 8-39). Princeton University Press.
- Ildız, E. (2013). *Eski Çağ'da Bankacılık ve Bankerlik*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Ireland, R. D., & Kuratko, D. F. (2001). *Corporate entrepreneurship and middle-level managers' entrepreneurial behavior: Relationships, outcomes, and consequences*, University of Richmond.
- Kasapoğlu, A. (2008). Kur'an açısından fatalizm-inkârcıların bir tutumu olarak kadercilik. *Hikmet Yurdu*, 1 (1), 87-107.
- Korkmaz, Y. (2006). Mezopotamya'da Ticaret Hukuku (Eski Asur ve Eski Babil dönemleri) . *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi .
- Krueger, N. F., & Brazeal, D. V. (1994). Entrepreneurial potential and potential entrepreneurs. *Entrepreneurship theory and practice*, 18, 91-104.
- Maher, M. (1909). Fatalism. . In *The Catholic Encyclopedia*. New York: Robert Appleton Company. Retrieved April 8, 2017 from New Advent: <http://www.newadvent.org/cathen/05791a.htm>.
- Mounger, D. (2012). A Correlational Pilot Study of Fatalism and Self-efficacy among Appalachians with Type II Diabetes Mellitus. Undergraduate Honors Theses. Paper 56. <http://dc.etsu.edu/honors/56>.
- O'Briant, W. H. (1971). Determinism, fatalism and theism. *Sophia*, 10(2), 22-26.
- Obschonka, M. (2017). The quest for the entrepreneurial culture: psychological Big Data in entrepreneurship research. . *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 18, 69-74.
- Orhan, K. (2017a). Girişimcilik Potansiyeli Belirleme Envanteri'nin (Entrepreneurial Potential Assessment Inventory-EPAI) Türkçe'ye Uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri. *Yayın Aşamasında*.
- Orhan, K. (2017b). Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, Vol. 2 (2), Kasım.

- Oxford Dictionaries. (2017, 04 04). *Fatalism*. Oxford dictionaries: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fatalism> adresinden alındı
- Ören, K., & Biçkes, M. (2011). Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Potansiyeli Üzerindeki Etkileri (Nevşehir'deki Yüksek Öğrenim Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol.16, No.3, 67-86.
- Rice, H. (2015). Fatalism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2015 Edition)* Edward N. Zalta (ed.).
- Ruiu, G. (2013). The Origin of Fatalistic Tendencies: an Empirical Investigation. *Economics & Sociology*, Vol. 6, No 2, pp. 103-125. DOI:10.14254/2071-789X.2013/6-2/10.
- Sánchez, J. C., Carballo, T., & Gutiérrez, A. (2011). The entrepreneur from a cognitive approach. *Psicothema*, Vol. 23, n°3, 433-438.
- Santos, S., Caetano, A., & Curral, L. (2014). Psychosocial aspects of entrepreneurial potential. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 26 (6), 661-685.
- Stephan, U., & Pathak, S. (2016). Beyond cultural values? Cultural leadership ideals and entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, Volume 31, Issue 5, September, 505-523.
- Şimşekoğlu, Ö., & Nordfjærn, T. (2017). The role of safety culture/climate and social cognitive factors for driving behaviors of Turkish professional drivers transporting petroleum products. *Journal of Risk Research*, Vol. 20, No. 5, 650–663, <http://dx.doi.org/10.1080/13669877.2015.1118150>.
- Tabachnick, B., & Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics, 6th ed.* Boston: Pearson.
- Toma, S., Grigore, A., & Marinescu. (2014). Economic Development and Entrepreneurship. *Procedia Economics and Finance*, 8, 436 – 443.
- van Gelderen, M., & Masurel, E. (. (2012). *Entrepreneurship in context, Vol. 3.* Routledge.
- Webster Meriam. (2017, 6, 27). www.merriam-webster.com. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/fatalism> adresinden alındı
- Whelan, C. T. (1996). Marginalization, Deprivation, and Fatalism in the Republic of Ireland: Class and Underclass Perspectives. *European Sociological Review*, 12 (1): 33–51.
- White, M. J. (2012). *Agency and Integrality: Philosophical Themes in the Ancient Discussions of Determinism and Responsibility*. Springer Science & Business Media, 296 pages.
- Wildeman, R. E., Hofstede, G., Noorderhaven, N. G., & Thurik, A. R. (1998). *Culture's Role in Entrepreneurship; Self-employment out of Dissatisfaction*, Rotterdam: Rotterdam Institute for Business Studies.
- Woodside, A. G., Bernal, P. M., & Coduras, A. (2016). The general theory of culture, entrepreneurship, innovation, and quality-of-life: Comparing nurturing versus thwarting enterprise start-ups in BRIC, Denmark, Germany, and the United States. *Industrial Marketing Management*, Volume 53, February, 136-159.
- Zhao, X., Li, H., & Rauch, A. (2012). Cross-country differences in entrepreneurial activity: The role of cultural practice and national wealth. *Frontiers of Business Research in China*, 6(4), 447-474.